

CRITICA IDEOLOGICĂ ÎN EPOCA LIMBAJULUI ADMINISTRATIV DE STÂNGA: O ISTORIE NEW LEFT A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

Ștefan BAGHIU

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
Lucian Blaga University of Sibiu
Personal e-mail: stefan.baghiu@ulbsibiu.ro

IDEOLOGICAL CRITIQUE IN THE ERA OF LEFTIST ADMINISTRATIVE LANGUAGE:
A NEW LEFT HISTORY OF CONTEMPORARY ROMANIAN LITERATURE

Abstract: As Teodora Dumitru (2016) has convincingly argued in the case of Romanian literary critic Eugen Lovinescu, the evaluation of literature he proposed along his *History of Contemporary Romanian Literature* (1926–1929) was guided by a solid liberal and bourgeois drive. Claiming the autonomy of the aesthetics, Lovinescu actually built an urban bourgeois literary canon in his effort to systematize the local literary material. Almost 100 years later, Mihai Iovănel's *History of Contemporary Romanian Literature: 1990–2020* (2021) proceeds to a similar effort, but through the lens of New Left critical theory. Both Lovinescu and Iovănel use what I call the administrative language of their time: Lovinescu uses the urban bourgeois synchronism in order to counter the populists' movements at the time, while Iovănel uses New Left critique in order to counter the vocabulary of the right-wing populists in contemporary Romania. Those are both the mainstream intelligentsia vocabularies of their time: the liberal discourse was the pillar of developmentalism, while the socialist contemporary vocabulary is more and more put to work in order to secure welfare capitalism. The question that arises is how does Iovănel's history fulfill its goal of recovering the margins, creating a more democratic canon and imposing intersectionality as a center pillar of literary history, while trying to depart from local provincialism and, thus, gentrifying his research time after time.

Keywords: Mihai Iovănel, History of Romanian Literature, Marxist Theory, Literary Studies, Contemporary Literature.

Citation suggestion: Baghiu, Ștefan. "Critica ideologică în epoca limbajului administrativ de stânga: o istorie New Left a literaturii române contemporane". *Transilvania*, no. 7-8 (2021): 80-89.
<https://doi.org/10.51391/trva.2021.07-08.09>.

Îmi propun să discut *Istoria literaturii române contemporane: 1990-2020* de Mihai Iovănel¹ plecând de la o observație prea puțin vehiculată în analizele cărții: în ultimii ani poate fi observată o creștere a toleranței față de stânga în societatea intelectuală românească, alături de comodificarea accentuată a stângii în centrele capitalismului global. În ultimii ani au apărut în spațiul cultural românesc tot mai multe condiționări contextuale care au generat regruparea fanteziilor sociale și culturale mic burgheze românești în jurul unor discursuri care frizează jargoanele de stânga și care chiar recuperează în mijlocul gândirii liberale „importanța culturală” a lui Karl

Marx.² Sigur, asta nu înseamnă că avem un *peisaj* intelectual stângist, în ciuda avalanșei de eseuri propuse de zona conservatoare care anunță constant de un sfert de secol pericolul comunismului american,³ ci că avem de a face cu o normalizare a prezenței analizelor postmarxiste. În mediul academic actual apar tot mai multe studii serioase de istorie socială sau de istorie culturală care pleacă, direct sau prin alți autori conectați la curente materialiste, de la Pierre Bourdieu, Immanuel Wallerstein, Silvia Federici etc. Traduse (dacă...) puțin și la edituri mici, studiile lor sunt totuși o prezență constantă în câmpul de dezbateră academică și au legitimat

anumite perspective dezinhitoare asupra istoriei culturale. Sigur, în timp ce au devenit teritoriu comun pentru dezbaterile culturale, au ajuns și puncte esențiale de diferențiere pentru teoria critică.⁴ Pe de altă parte, dezvoltarea ONG-urilor, apariția formelor de bugetare participativă, dezvoltarea unor rețele de finanțare pentru mediile independente,⁵ toate au devenit parte importantă a discursului cultural mai ales în urbanul mare. Astfel, mai ales odată cu integrarea în Uniunea Europeană, și mai ales ca efect al acestei integrări, discursul administrativ românesc, laolaltă cu cel intelectual, au început tot mai mult să împrumute poziții aparent *de stânga* sau să reziste la ele – deci, oricum, să le popularizeze. La fel, dezvoltarea capitalismului prin francize ale unor coloși din zona corporatistă a adus o oarecare *falsă atmosferă de stânga*, prin ceea ce Mark Fisher a numit în 2009 *realism capitalist*, adică înglobarea discursurilor alternative sau chiar contestatare la adresa capitalismului chiar de către capitalism.⁶ Ce înseamnă acest lucru concret? Că în această fază a capitalismului târziu, orice reacție la adresa capitalismului se comodifică în cele din urmă, devenind chiar parte din angrenajul capitalist și că după 1990, cultura europeană și americană par să nu mai producă *scenarii alternative* ale unor lumi non-capitaliste. Reluând celebra sintagmă fixată de Fredric Jameson, Mark Fisher anunță că *este mai ușor să ne imaginăm sfârșitul lumii decât sfârșitul capitalismului*. Exemplul lui pentru această imposibilitate imaginativă este concertul Live8, unde lupta împotriva inegalităților și sărăciei în lumea capitalistă era dusă prin concerte care antrenau un întreg mecanism capitalist de producție și distribuție. Fisher numește în cartea lui protestul Live8 „un protest bizar”, căci a fost „un protest cu care era de acord toată lumea: cine vrea oare sărăcie?”. Urmând acest model, de comodificare a protestului, zicea Fisher, produsele realismului capitalist joacă un rol bizar de *interpasivitate* – concept preluat de la Robert Pfaller, care se joacă cu *interactivitatea* și *pasivitatea*, descriind felul în care în lumea contemporană spectatorului pasiv i se sugerează cu toate puterile că este un element implicat. Pe scurt, în faza *capitalismului târziu* (sintagma lui Jameson pe care Fisher dorește să o înlocuiască cu *realismul capitalist*) filmul, literatura, sau chiar protestul social anticapitalist „performează anticapitalismul nostru în locul nostru, permițându-ne să consumăm fără probleme [with impunity]”. Spaimele mediilor conservatoare („corectitudinea politică”,⁷ „ideologia de gen” sau „secularizarea”) sunt în fond declanșate mai ales de producția capitalistă, nu de brigăzi de socialiști.⁸ În spațiul românesc, la fel ca în partea de lume căreia îi datorează acest spațiu morfologia administrativă, nimeni nu face reclamă progresistă mai puternică decât capitalul.

De aici și confuzia permanentă venită mai ales dinspre partea conservatoare a dialogului public contemporan, între progresism și stângism. Oricine este cât de cât bransat însă la teoria marxistă știe că există o întregă critică a progresismului liberal în bibliografia stângii și că asocierile dintre neoliberalism și marxism (cazul cel mai popular în discursul public fiind asocierea partidului neoliberal USR cu marxismul) sunt cel mult amuzante. Dar nu înseamnă că –

văzute de departe – astfel de asocieri nu sunt de înțeles. Căci limbajul administrativ *seamănă* cu cel al stângii. Problemele unor Marx, Gramsci sau Du Bois au devenit problemele neoliberalismului, deseori acesta pretinzând chiar că face pași importanți, în logica realismului capitalist, pentru combaterea antagonismelor identitare sau de clasă. Cine își mai poate imagina că firme ca Nike sau Coca Cola vor face reclame care să nu prezinte lumea ca pe un loc în care tocmai ele dețin soluția pentru inegalitate și pentru lipsa de toleranță? Același lucru s-a întâmplat cumva și în limbajul administrativ public și instituțional de la noi. Pentru a-și asigura finanțarea, până și cea mai neoliberală asociație/instituție, trebuie să explice cum anume rezultatul finanțării va avea grijă de zonele defavorizate, de categoriile sociale discriminate sau de educația bine distribuită. Sigur, e destul de clar că ele reprezintă mai mult o paradigmă caritabilă liberală, însă ce e interesant – deocamdată – e că nimeni aproape nu mai poate atrage fonduri în zona culturală până nu *accesează* niște jargoane cumva de stânga. Și de aceea, *Istoria* lui Iovănel nu este chiar o „plantă exotică” astăzi: pentru că mediile de dezbatere s-au obișnuit cumva – trăind într-o Europă a protecționismului social și tot mai mult conectată la progresismul liberal american – cu ideea că mimarea perspectivei de stânga este, dacă nu dezirabilă, măcar o fatalitate geopolitică. Visul neoliberal al burgheziei administrative s-a topit, astfel, în realismul capitalist. Cuceririle teoriei critice sunt în mare folosite în dialogul liberal pentru a asigura onestitatea procesului cultural, unde atâta vreme cât se asigură o *intenție de stânga*, orice proiect își poate derula în liniște activitatea în orașele mari.

De ce fac însă această introducere generală pentru a discuta o istorie literară? În principiu pentru că, așa cum în anii 1926-1929, când E. Lovinescu își publica *Istoria literaturii române contemporane* (scrisă de altfel începând cu primul deceniu al secolului XX), el accesa limbajul administrativ urban burghez al epocii lui și cerea sincronizarea literaturii cu Republica Mondială a Literelor pentru că asta era fatalitatea geopolitică a interbelicului, și Iovănel face în *Istoria literaturii române contemporane: 1990-2020* aceeași mișcare, cucerind, prin teoria critică pe care o pune la lucru în carte, nu atât masele culturii române, cât zonele ei progresiste, cărora le cere o mai mare responsabilizare în sensul materialismului. Ambele sunt – preconizez – rețete câștigătoare. Căci atât E. Lovinescu, cât și Iovănel, deși prin metode diferite și având perspective diferite asupra literarului, au cucerit de fapt zonele cele mai active și dinamice ale vieții literare din timpul lor. Cartea *de stânga* a lui Iovănel nu este una care să cucerească provincia (deși, inevitabil, o face), ci care să lovească la centru, adunând mai toate conversațiile progresiste din ultimele decenii la un loc. Departe de mine acum să îi reproșez caracterul gentrificat al tabloului pe care îl propune. În fond, ce ar putea să ceară cineva de la o istorie literară în secolul XXI, altceva decât să pledeze pentru recuperarea autorilor marginali, expunerea rasismului și clasismului sistemic al culturii, desfacerea canonului macist sau depășirea anticomunismului oportunist?⁹ Pe scurt, cine ar putea să se opună deprovincializării perspectivei literare? Însă ceea ce vreau să discut aici este felul în care *Istoria* lui Iovănel

apare ca istorie New Left într-un context mai mult norocos (cinc vorbind): elementele pe care le culege Iovănel pentru a le pune în centrul canonului său nu au avut infrastructura pentru a se comoda. *Istoria* lui Iovănel, așa cum arată Costi Rogozanu în articolul lui din acest număr,¹⁰ e o istorie despre o lume literară moartă: subfinanțată, imposibil de înțeles administrativ, cu capital simbolic neacoperit de câștig real, cu tiraje infime și cu mișcări conservatoare *by default* și progresiste necomodate. Și, mai presus de toate, declarându-și caracterul occidental în timp ce se zbate să nu rămână în periferia continentală. De aceea, intenția marxistă pe care o are Iovănel este mai ales de a arăta cum anume a funcționat un regim simbolic în absența unei coerențe materiale. Și, în fond, cine a întreținut și cum iluzia literaturocentrismului într-o societate postcomunistă din Europa de Est.

Marxism

Istoria literaturii române contemporane: 1990-2020 a făcut suficient de multe valuri în cele câteva luni de la apariție mai ales datorită metodologiei insolite asumate de Mihai Iovănel și mai ales datorită condiției de „plantă exotică” a acestei metodologii, deși n-ar fi trebuit. Căci majoritatea ideilor și metodelor din carte se regăseau deja, într-o formă chiar mai radicală, în *Ideologiile literaturii în postcomunismul românesc*.¹¹ Marxismul *Istoriei*, reproșat recent de mai multe voci critice în paginile revistei *Observator Cultural*¹², era chiar miezul acțiunii *Ideologiilor*, de unde și numele cărții. Chiar motto-ul cărții din 2017 era ales atunci, în același timp provocator și foarte serios, din *Ideologia germană* de Karl Marx și Friedrich Engels.¹³ Iovănel și-a construit acolo un instrument prin care să privească de departe prezentul: analiza ideologiilor, văzute, în grilă marxistă, ca „fie (i) suprastructura ideatică prin care este codificată baza materială a raporturilor de producție, fie (ii) iluzia sau falsa conștiință pe care clasele suspuse o induc și o întrețin păturii dominate”.¹⁴ La fel ca în *Ideologiile literaturii*, însă, Iovănel întoarce ironic funcția acestui termen chiar împotriva anatimizării lui contemporane, unde „a face ideologie” înseamnă, pe scurt, a fi *de stânga*. Ce arată Iovănel (fapt evident, dar neglijat sau neștiut într-o cultură care nu și-a trăit faza postmarxistă din cauza marxismului *vintage* al comunismului și a antimarxismului postcomunist) este că orice aplecare asupra culturii, orice formă de *a face istorie* este o formă de a face *ideologie*. Și că această idee, că ideologicul ar fi indezirabil în desfășurarea vieții culturale, vine ca o temere față de teoria critică, prin excelență destabilizatoare și incomodă.¹⁵ Să ne amintim că varianta americană a *French Theory* și-a găsit detractori abili în tabăra conservatoare americană – prin excelență adeptă a perspectivei esențialiste – fiind denumită de către aceasta din urmă „școala resentimentului”.¹⁶ Iovănel deschide inteligent discuția despre ideologie plecând de la faptul că utilizarea modernă a termenului este și cât se poate de lovinesciană, căci „Lovinescu nu se teme să facă din ideologii un subiect de istorie literară: le dedică chiar un volum din *Istoria literaturii române contemporane*, și anume pe primul. Deci discuția despre ideologii e fondatoare pentru Lovinescu, ca istoric în genere (al civilizației) și al literaturii

române contemporane, în particular”.¹⁷ Faptul e cât se poate de savuros, mai ales dacă ne gândim la felul în care chiar apologeții „autonomiei esteticului” au fost, în fond, principalii ideologi ai ordinii conservatoare sau burghez-liberale până la instaurarea comunismului: „Din alianța lui [a lui Lovinescu] cu ideologia (liberală) rezultă și postura lui de critic al *contemporaneității*: ideologia orientează cumva predictibil spre prezent (de fapt, toți criticii ideologi au făcut asta: Ibrăileanu, Iorga, chiar Maiorescu)”. Teodora Dumitru a arătat, de altfel, că autonomia esteticului este, în cazul lui Lovinescu, nici mai mult nici mai puțin de *o ideologie*, prin care *gustul și impresia* pretins dezinteresate în procesul impresionist sunt de fapt instrumente burghez-liberale de celebrare a urbanității și de consolidare a sincronizării pe care am numi-o astăzi „autocolonială”:

„Este surprinzător să se constate – la un critic rămas în canonul românesc ca al doilea exponent, după Maiorescu, al autonomiei esteticului – cât de puțin autonome sunt totuși, în concepția lui, viața științifică, sociopolitică și economică, pe de o parte, și sfera artei, pe de altă parte. Separate de etic și de etnic, arta și studiul ei n-au fost separate, la E. Lovinescu, de ideologie sau de știință”.¹⁸

Teodora Dumitru a discutat în repetate rânduri, de altfel, și în detaliu, felul în care opoziția lui Lovinescu la literatura rurală, de exemplu, era, de fapt, o formă de clasism, în cadrul acestei ideologii, chiar dacă nu a fost recunoscută ca atare.¹⁹ Pe scurt, Lovinescu făcea ideologie, la fel cum a făcut Maiorescu, părintele „autonomiei esteticului” și la fel cum, inevitabil, au făcut G. Călinescu sau Nicolae Manolescu în istoriile lor.²⁰ Diferența majoră, astfel, între proiectul lovinescian și proiectul iovănelian stă în mascarea intențiilor. În timp ce Lovinescu *pretinde* că lucrează sub auspiciile autonomiei esteticului și impresionismului, Iovănel *declară* că lucrează în grilă ideologică. De altfel, deși concepe istoria în dialog cu Lovinescu, Iovănel îi recuperează explicit (fapt extraordinar având în vedere valoarea studiilor acestora) pe Nicolae Tertulian, Ov. S. Crohmălniceanu, Paul Georgescu, Paul Cornea sau Z. Ornea.²¹ Doar că această lectură a ideologiilor nu este decât în mică măsură o lectură materialistă. Faptul nu a trecut neobservat, din moment ce, la doar câteva săptămâni de la apariție, alături de voci care au acuzat *Istoria* lui Iovănel de ideologizare a literaturii, au apărut și voci care au acuzat, invers, *marxismul fără materialism istoric* al analizei. Adică, în timp ce pentru apologeții autonomismului *Istoria* este prea *de stânga*, pentru stânga *Istoria* nu este suficient de marxistă. În termenii lui Florin Poenaru,

„E detectabil aici același impas ce apare în volumul lui Alex Cistelean (De la stânga la stânga. Lecturi critice în câmpul progresist. Tact. 2019), pe care Iovănel îl citează de mai multe ori: deși revendică o abordare materialistă, analiza nu are în vedere procesul de producție a textelor (sau, mai bine zis, a lumii sociale, intelectuale și ideologice în care apar acele texte), ci accentul pică pe texte ca atare, văzute ca obiecte de sine stătătoare care se exprimă pe ele și pe autorii lor”.²²

Ce fac, așadar, Iovănel și Cistelean, autorii celor mai spectaculoase sinteze recente de analiză a ideologiilor (literare sau sociale) care s-au perindat în ultimele trei decenii în spațiul românesc? Ideea în cazul lui Iovănel este repetată și de Dan Neuman, în numărul acesta al revistei *Transilvania*, când autorul afirmă că

„[...] Mihai Iovănel introduce cele câteva pagini despre marxism fără ca acesta să fie pus la treabă de criticul și istoricul literar. Relația sa cu estetica marxistă, dincolo de citarea adecvată a lui Raymond Williams la locul potrivit sau a lui Frederic Jameson în contexte care nu ridică probleme teoretice serioase, este una cât se poate de ambivalentă: deși tratat cu interes, aplicațiile sale lipsesc aproape cu desăvârșire. Materialismul lui Mihai Iovănel înregistrează ecouri marxiste, dar nu mai mult de atât.”²³

Reproșul lipsei analizei materialiste se poate traduce în termeni cât mai concreți: li se reproșează în primul rând faptul că nu analizează *producția* obiectelor în discuție. Și asta pentru că ei povestesc, în fond, istoria, demanteland-o mai mult dialectic decât materialist și polemizând mai mult cu texte și cu contradicțiile lor decât cu baza materială a acestora. De altfel, chiar împărțirea la care recurge Iovănel în *Istorie* este grăitoare pentru felul în care vede poziționarea ideologică în câmpul intelectual contemporan. El propune în „Evoluția ideologiei”, la secțiunea „Câteva profiluri intelectuale” o triadă ideologică în producerea ideilor: „Polul conservator” (acoperit de autori ca Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Horia-Roman Patapievici și care are cea mai mare aversiune față de „ideologii”), „Medieri liberale” (unde apar Sorin Antohi, Alina Mingiu-Pippidi sau Sorin Adam Matei, care au intenția de a crea o zonă „neutră ideologic”) și „Stânga marxistă” (unde Alex Cistelean este reprezentativ pentru lupta intestină a teoriei stângiste locale care se caracterizează prin „respingerea teoriilor concurente elaborate după 1989 în spațiul local”,²⁴ adică tocmai prin autocritică radicală). Aceste categorii sunt însă extrem de volatile și Iovănel recompune acest tablou, arătând, de exemplu, cum în perioada postcomunistă granițele s-au topit tocmai datorită unor anatimizări din spațiul public:

„Tot ca reprezentanți ai stângii pe cât de unilateral receptate, pe atât de demonizate - sunt percepuți critici și scriitori care se opuseseră protocroniștilor în anii '70-'80, dar care acum se aliază cu «neocomunismul»: Eugen Simion. Valeriu Cristea, Marin Sorescu, Augustin Buzura sunt tratați de tabăra opoziției intelectual-politice din anii '90 drept «intelectualii lui Iliescu» pentru că îl sprijină pe președintele Ion Iliescu și în unele cazuri se afiliază politic puterii controlate de acesta (Sorescu devine ministru al Culturii ; Buzura devine președintele Fundației Culturale Române; Simion devine vicepreședinte al Academiei, fiind ales însă președinte după ce Iliescu pierde alegerile în favoarea lui Emil Constantinescu). Toți aceștia sunt mai curând conservatori decât intelectuali de stânga în sens marxist, critici literari care îl admiră pe Dostoievski și predică sensibilitatea socială creștină (Valeriu Cristea)”²⁵

De aceea, înainte de a pune la punct analiza materialistă, câmpul literar postcomunist îl obligă pe autorul *Istoriei* să lămurească aceste delimitări eronate (căci) interesate. Anticomunismul zelos este, de altfel, ținta principală a criticii ideologice iovăneliene, alături de neoconservatorismul manifestat ca trăirism și teorie a valorii. Lupta criticului cu fantomele postcomunismului este, astfel, cât se poate de clară: întrebarea esențială este din ce poziții și-au produs intelectualii români discursurile și în ce fel au construit aceste discursuri structuri de funcționare ale intelectualității publice. De aceea, cel mai materialist capitol al cărții este „Instituții” (capitolul 4, unde intră și *mediile, editurile sau publicațiile*, alături de *cenacurii, premii, uniuni de creație, universități și Academie*), unde Iovănel analizează tensiunile ideologice prin antagonism de clasă sau de poziție instituțională, expunând caracterul oportunista al diverselor ideologii populare ale tranziției:

„[...] deși intelectualii «progresiști» (adică neoliberali) ai anilor 90 înalță ode pieței libere, disprețuindu-i din cuvinte pe «subvenționați», ei de fapt nu au nicio problemă din a căpușa, într-o formulă sau în alta, resursele statului”²⁶

Problema teoriei literare față cu producția literară

Ce *poate face* cineva care scrie astăzi o istorie a literaturii plecând de la premise materialiste? Mare lucru nu prea. Teoria marxistă s-a topit în multe direcții ale teoriei literare astăzi, dar în principiu cele mai bune rezultate le-a avut în cercetările de statistică literară și Digital Humanities, tocmai pentru că rezultatele acestor domenii au avut o aparență *mai științifică*.²⁷ Vocea cea mai importantă a teoriei literare marxiste din ultimele decenii este probabil cea a italianului Franco Moretti. Nu intru aici în detalii, s-a scris mult despre *Distant Reading* ca formulă privilegiată în epoca informaticii de „lectură” a unor cantități enorme de texte, chiar și în cultura academică de la noi.²⁸ dar ce e important de menționat este că 1) metodele lui Moretti sunt aplicabile *atunci când există un corpus* (simplu spus, posibilitatea de a *citi* realitatea atât formalist, cât și materialist vine astăzi doar atunci când *ai datele la dispoziție*) și 2) modelele pe care le operează Moretti vin mai mult din formalism decât din marxism.²⁹ De aceea nu găsesc neapărat greșit sau corect reproșul adus lui Iovănel de Florin Poenaru. Evident, ar fi preferabil ca o analiză marxistă anunțată să își urmeze calea materialistă. Dar, pentru a face o analiză materialistă a câmpului – câmp care a crescut enorm și care nu mai conține de multă vreme *small data* de analizat –, un istoric are nevoie de *corpus de lucru* și de un *instrument de căutare/analiză*. Apoi, Iovănel anunță de fapt mai mult un postmarxism venit din studii culturale și New Left, căci chiar în interiorul *Istoriei*, Marx devine o referință *poșt* care, dincolo de lejeritatea cu care este inserată, dă structura cărții mai mult prin șlagăre.³⁰

În acest moment, cu toată strădania unor colective de cercetători de a acoperi prin muncă colectivă anumite subiecte, acoperirea acestei realități materiale nu poate fi făcută pertinent. Nu există date despre salariile scriitorilor care să poată fi consultate pentru o analiză a lumii direct

materiale, a valorii de schimb, a muncii intelectuale și literare, nu există date centralizate despre costurile de producție pentru o sociologie a literaturii în tranziție, nu există (și problema asta e acută în orice epocă istorică) centralizări ale tirajelor pentru o analiză bourdieusiană a pozițiilor autonome sau heteronome din interiorul „câmpului”. Și, mai ales, nu există o centralizare corectă a publicațiilor pentru a putea vedea în ce măsură o opinie, oricare ar fi ea, vehiculată în lumea literară, face parte dintr-un *obicei* de discurs, sau dintr-un *pattern*. Pe scurt, nu există resurse nici pentru o istorie *materială*, nici pentru o istorie *formală* verosimilă conform metodelor actuale de lucru. Ci doar resurse pentru o istorie *plauzibilă* a literaturii române contemporane. Iar ceea ce împrumută Iovănel din marxism este însăși tendința de a pune, printr-un scepticism constant față de orice narațiune dominantă, degetul pe *determinismul plauzibil*, pe originea materială cea mai probabilă. De aceea, când analizează istoria criticii literare în raport cu ideologia, autorul pune în context *doar câteva figuri* ale autonomiei esteticului, artei cu tendință sau zonelor antiautonomiste. Chiar și așa, aceste părți au mai mult rol explicativ și polemic, bazându-se pe o activitate consistentă (uimitoare) de lucru cu arhive (DGLR, CVLR etc.).³¹ Nu voi dezvolta foarte mult aici o critică la adresa acestor instrumente, dar aş spune că și dicționarele și cronologiile sunt, pe cât de utile, pe atât de problematice: ele sunt *cele mai complete* instrumente în care putem căuta informația literară, dar, nefiind *exhaustive*, își vor rata misiunea în epoca analizei digitale. În privința cronologiilor, cu tot respectul pentru munca pe care o depun cercetătorii pentru a extrage informații din revistele literare, în momentul în care revistele în sine vor fi digitizate și vor putea fi analizate computațional, cronologiile își vor arăta caracterul obsolescent. Prelungirea vieții acestora ține de incapacitatea cercetării literare de a construi instrumente potrivite erei digitale – pe scurt, de o întârziere a mediului.

Dincolo de reproșul privind lectura materialistă, un alt reproș a existat mai mult sau mai puțin direct. Circulă ideea că astăzi istoriile literare se scriu mai curând de către grupuri de autori, nu de autori unici. Dar realitatea *din teren* este alta: nu există nicio istorie a literaturii române postbelice scrise de un colectiv. De fapt – și aici vine partea amuzantă – abia dacă există *volume colective* pe teme esențiale ale literaturii române.³² Iar lucrul pe colective, chiar dacă ar trebui să fie mai eficient decât lucrul unui singur critic cu întreaga istorie a literaturii, e o strategie bună doar dacă este folosită. Deci, pe scurt, a spune că e ciudat să apară o *istorie a literaturii române contemporane* scrisă de un singur autor într-o epocă în care cercetarea literară se face de către colective de autori înseamnă a presupune că ceva colective de autori lucrează la astfel de istorii. Și chiar dacă ar lucra, de ce le-ar face mai utile? Aici apare o problemă de focalizare. Atât un singur autor, cât și un colectiv de autoare și de autori, se pot apropia mai mult sau mai puțin în detaliu asupra istoriei în sine. În ceea ce privește romanul românesc în postcomunism, de exemplu, arhiva e enormă: câteva mii bune de romane publicate. Ce grup de cercetători ar lucra mai eficient cu această arhivă? Un grup de 100 de cercetători? Și cum va arăta produsul final? Problema unei istorii exhaustive

este, inevitabil, problema hărții 1:1 a lui Borges: istoria devine realitatea și atunci e forțată să se întindă inimaginabil de mult. Problema nu este *câți oameni* se ocupă de o istorie literară, ci care este *metoda* ei astăzi și ce resurse (a se citi arhive) sunt puse la dispoziție și cum. În cazul lui Iovănel, metoda nu este neapărat acoperirea unor spații cât mai întinse, ci observarea unor determinări pertinente și plasarea în evoluție a celor mai vizibile cărți publicate în această perioadă. Apoi – și de aici numirea acestei istorii New Left în titlul meu – crearea unor categorii cu o coerență ridicată în dezbateră postmarxistă. Iovănel *nu lucrează cu literatura română* în această *Istorie*, ci conectează fenomenalizările ei cele mai vizibile (indiferent de *valoare*) la rețeaua socială pe care o consideră responsabilă de producerea lor. Pentru asta, de fapt proiectul lui este de a explica – și pentru o tradiție critică care și-a prelungit impresionismul până astăzi e chiar impresionant gestul – rațiunea socială de existență a gestului literar. E interesant, de altfel, cât de discutată a fost *Istoria* pe rețelele de socializare mai ales de oameni dinafara studiilor literare. La fel cum e aproape copleșitor cât de mult spațiu se oferă explicațiilor extraliterare, folosind resurse disponibile pentru interpretări plauzibile. Într-o notă aparent marginală dintr-o carte care a intrat în polemică deschisă cu stânga contemporană, Alex Cistelean face următoarea remarcă despre *Noul capitalism românesc* (2006) de Vladimir Pasti:

„Că această lucrare a lui Vladimir Pasti rămâne în continuare narațiunea de bază la care stânga independentă apelează atunci când trebuie să facă lumină în aspectele sociale ale tranziției postcomuniste (vezi expozeurile social-istorice din *Ideologiile literaturii în postcomunismul românesc* a lui Mihai Iovănel, vezi lectura tranziției postcomuniste la Florin Poenaru, *Locuri comune*, și vezi, desigur, chiar textul de față) spune, cred, multe despre capacitatea ei de a-și croi instrumentele teoretice și de a oferi o interpretare materialistă, în termeni de relații de producție și configurație de clasă, ale realității actuale: în fond, Pasti nu e tocmai un reprezentant al stângii independente, preocupările sale virând, după *Noul capitalism românesc*, spre alte domenii de interes aparent mai lucrative, ca să nu mai spunem că lucrarea însăși are totuși deja o vechime cât jumătate de tranziție.”³³

E ceea ce poate spune fără rezerve și Mihai Iovănel, căci *baza* analizei stă în textele unor sociologi care au lucrat cât de mult cu *lumea materială*. De aceea voi descrie scurt această chestiune: lumea socială se desfășoară livresc în *Istorie*. Aerul atât de puțin tehnic din aceste momente este însă contrabalansat în momentul în care începe analiza curentelor literare, pe care Iovănel le înțelege din interior. Sigur, aici ar trebui să înțelegem și că o *istorie* (mai) *materială* ar fi fost probabil o istorie peste care s-ar fi trecut mult mai ușor. Să ne gândim doar la faptul că o istorie a literaturii în comunism ca cea a lui Eugen Negrici este mult mai des invocată și utilizată în cercetarea literară și ca material universitar decât analiza materialistă a Ioanei Macrea Toma.³⁴ Iar Iovănel pare conștient de această problemă a proporțiilor. Dacă lumea socială în

care a evoluat literatura în postcomunism este utilizată, cum am precizat mai devreme, pentru a devoala *ideologii*, lumea curentelor teoretice și literare este adusă în discuție pentru a redirecționa perspective. Fragmentele despre postmodernism, postcolonialism și corectitudine politică pregătesc, de fapt, analiza pentru ceea ce urmează: o confruntare a producției literare cu dinamica planetară contemporană și cu grilele acesteia. Literatura română nu a fost citită niciodată într-un asemenea cadru într-o istorie,³⁵ cu toate că mai toate istoriile de până la cea a lui Iovănel au încercat să traseze legături dintre literatura străină și literatura română. Deși Iovănel face și asta,³⁶ de fapt miza adevărată a *Istoriei* pare o verificare de tip sincronist a posturilor literaturii române contemporane. Cât de sincronizată este literatura română astăzi cu dezbaterile occidentale (vezi cum, de fapt, întregul capitol „Puncte de rezistență” este o lectură ideologică a condițiilor care stau la baza transformărilor literaturii în postcomunism față cu epoca comunistă și în raport cu evoluția occidentală), cam asta este întrebarea principală în jurul căreia își concentrează Iovănel eforturile. Iată conexiunea peste timp cu eforturile teoretice ale lui Lovinescu: Iovănel are, de fapt, chiar dacă printr-o opțiune ideologică și metodologică diferită, aceeași obsesie – avatarurile sincronizării și ale diferențierii. De aici pleacă și atunci când analizează defazajele sau chiar aberațiile unei culturi semiperiferice (vezi capitolul despre „Miturile culturale”). De aici pleacă atunci când fixează cu adevărat grila New Left, progresistă, și pune la lucru teoria intersecționalității, dedicând subcapitole conceptelor de LGBTQ+, rasă (și rasismului sistemic al culturii române) sau claselor sociale, așa cum au participat la construirea literaturii române contemporane sau cum au fost portretizate minoritățile într-un sistem de discriminare prelungită.

Contemporaneitatea ca *statement*

În ceea ce privește delimitarea cronologică a *Istoriei* și rolul ei în lectura ideologică a postcomunismului, așa face o remarcă finală. Iovănel pleacă în *Istorie* de la un dosar pe care l-am coordonat în 2017 în revista *Cultura* și unde, tocmai pentru că devenea presantă mai ales la nivel academic conceptualizarea contemporaneității, din moment ce universitățile dedică în general un semestru studierii „literaturii contemporane”, am invitat câțiva critici literari să răspundă următoarelor întrebări: ce înseamnă literatura contemporană, din moment ce „contemporan” înseamnă, conform consensului academic actual, «după cel de-al Doilea Război Mondial»³⁷ și unde „se va rupe” această epocă de mai bine de 70 de ani (egală ca întindere cu cea de la moartea lui Eminescu la instaurarea comunismului). Bornele propuse atunci în discuție erau 1980 sau 1989. Prima, datorită unui fapt didactic: în școli există deja această bornă, căci se studiază „romanul românesc de după 1980”. A doua, cred, este mai ușor de intuit și chiar girat: 1989 reprezintă un moment în care se schimbă întreaga infrastructură culturală prin trecerea de la planificare și centralizare la piață liberă. Prima bornă, aparent inofensivă și mai mult „găsită” decât căutată (căci nimic esențial nu s-a

modificat în 1980 în literatura română), trădează însă niște complexe mult mai adânci ale culturii române postbelice. Cel mai evident este *persistența optzecismului* în gândirea epocii contemporane.³⁸ Deși, cum spuneam, în 1980 nu s-a modificat structural cultura română, apariția primelor mișcări postmoderne a decis pentru instaurarea unei borne, fie ea și doar în programa școlară. Impresia că s-ar fi schimbat literatura română în 1980 ține de faptul că istoria literară în varianta ei de formator canonic a reprezentat mai ales un proces de *cherry picking*. Pe scurt, deși masa literaturii nu și-a modificat structura de funcționare (scriere, publicare, lectură – și cu atât mai puțin metoda din critica literară), centrul și-a reconfigurat influențele și formulele. De altfel, ce e interesant e că noi – în general – gândim încă literatura în funcție de schimbările de la *centru* și că acest centru e mereu stabilit *a posteriori* în funcție de poziția pe care o au în câmp câteva decenii mai târziu cei care vor fi reușit să își impună formula ca „paradigmatică”. Revenind la discuția despre contemporaneitatea literaturii contemporane: pentru că s-a tot vehiculat comparația dintre *Istoria* lui Iovănel și *Istoria literaturii române contemporane* de Eugen Lovinescu din 1926-1929 (chiar Iovănel o discută începând cu prima pagină a cărții),³⁹ așa reveni la răspunsul pe care Andrei Terian l-a dat în cadrul anchetei menționate din revista *Cultura*. Terian pleacă atunci de la importanța conceptului de contemporaneitate ca monedă de schimb în cadrul bătăliilor intergeneraționale:

„Fără a mă lansa acum în incursiuni de etimologie, mi se pare util să reamintesc că, simplificând lucrurile, contemporaneitatea se referă la «epoca noastră», ceea ce face ca termenul să funcționeze nu doar ca un designator istoric, ci și ca o judecată de valoare implicită. Căci a nu mai face parte din «epoca noastră» înseamnă, fatalmente, a fi expulzat în «istorie» – sau, mai rău, în «preistorie» (în preistoria contemporaneității, desigur). Astfel se explică de ce conceptul de «literatură contemporană» este întotdeauna, în mod tacit sau manifest, un câmp de bătălie între diverse generații, grupări și ideologii.”⁴⁰

De aici și discuțiile aprinse despre istoria propusă de Mihai Iovănel. Chiar și în afara unei analize prea sofisticate, e destul de clar acum că expulzarea „în «istorie»” a fost motivul central pentru care lumea literară românească a reacționat mai ales prin sublinierea absențelor din *Istorie*. Titlul dat de Dinu Guțu și Costi Rogozanu singurului *podcast* înregistrat cu Mihai Iovănel după apariția *Istoriei* vorbește de la sine despre această situație: „A scris Iovănel despre mine?”⁴¹ Pentru că, oricât de multe obiecții ar aduce cineva instrumentului propus de Mihai Iovănel, adevărul este că este deocamdată *singura* panoramă viabilă a literaturii postcomuniste. Și faptul că selecția contemporaneității se face începând cu 1990 și, real, în carte, schimbul de paradigmă este anunțat abia odată cu anii 2000,⁴² spune multe despre felul în care *Istoria* vine să impună o nouă perspectivă asupra prezentului. În mod inevitabil, în procesul sincronizării contemporane, cam așa se vede de la centru evoluția literaturii române recente.

Note:

1. Mihai Iovănel, *Istoria literaturii române contemporane: 1990-2020* (Iași: Polirom, 2021).
2. Chiar în centrul dezbaterii aprinse din ultimii ani a GDS-ului subiectul a fost Karl Marx. Demisia fondatorului Gabriel Liiceanu din GDS a venit atunci când membrii organizației au pornit o discuție despre „importanța culturală” a lui Marx. Vezi o sinteză în Ovidiu Șimonca, „GDS: cine trânteste ușa, cine stinge lumina?”, *Observator Cultural*, nr. 990 (2019). Online: <https://www.observatorcultural.ro/articol/gds-cine-trinteste-usa-cine-stinge-lumina/>. Accesat pe 20 august 2021. „În 2018, la Trier, în Germania, cu prilejul împlinirii celor 200 de ani de la nașterea lui Karl Marx, se inaugurează o statuie a lui Karl Marx, donată de China, în prezența președintelui Comisiei Europene, Jean-Claude Juncker. GDS și mai multe organizații civice iau atitudine, pe 9 mai 2018, și scriu un «protest», care este publicat, împotriva lui Juncker, afirmând că «președintele Comisiei Europene are datoria de onoare de a prezenta scuze publice pentru acest gest de rătăcire politică și morală». Înainte ca GDS să-și asume comunicatul, în GDS au fost voci care s-au opus publicării, motivând că «protestul» poate fi interpretat anti-UE și anti-Juncker. Până la urmă, comunicatul a fost dat publicității. Acum, aflăm că a existat, cu acel prilej, o înfruntare cu Ion Vianu și cu Andrei Cornea”.
3. Originea acestei spaima poate fi considerat textul „Comunismul american”, semnat de H.R. Patapieviți în *Revista 22* în 1994.
4. Vezi în acest sens felul în care se delimitează zona CriticAtac de scena alternativă progresistă în Alex Cistelean, *De la stânga la stânga* (Cluj-Napoca: Tact, 2019); Costi Rogozanu, *Epoca de mijloc* (Cluj-Napoca: Tact, 2019); Florin Poenaru, *Locuri comune. Clasă, anticomunism, stânga* (Cluj-Napoca: Tact, 2017).
5. Am discutat acest aspect în Ștefan Baghiu, „Independenții dependenți”, în *Hipsteri, bobos și clase creative*, ed. Dinu Guțu și Ciprian State (Chișinău: Cartier, 2019). Online și pe platforma TLTX, vezi Ștefan Baghiu, „Independenții dependenți”, *Télextext*, 4 mai 2021. <https://tltx.ro/articol/independentii-dependenti/>.
6. Vezi Mark Fisher, *Capitalist realism. Is there no alternative?* (London: Zero Books, 2009).
7. În această privință vezi dialogul dintre Christian Moraru și Mihai Iovănel din revista Euphorion, unde Iovănel recunoaște un fel de merit al partidei liberale în normalizarea PC: „Trebuie menționat că, după 1989, timp poziția conservatoare la care ne-am referit nu a fost lipsită de replici venite chiar din interiorul câmpului cultural din România. Amintesc aici în primul rând revista «Observator cultural», lansată în 1999, care, în articolul-program «Pentru refacerea coerenței culturale naționale», semnat de Ion Bogdan Lefter, indica drept strategie generală «o «ideologie» culturală în sensul cel mai larg al cuvântului», care ar putea fi configurată «prin termeni precum postmodernism, poststructuralism și studii culturale, europeism și proamericanism, antinaționalism, antifundamentalism și antiortodoxism, liberalism și multiculturalism, prodemocrație și corectitudine politică». Tot așa, e poate aici locul potrivit să amintesc, în legătură cu aceeași revistă și cu mesajul unei întregi generații, reflectat și în eseul lui Lefter, că în 2003 ai publicat în «Observator cultural» un articol care a făcut valvă, ««Modelul Cărtărescu» versus «modelul Patapieviți»». Însenai acolo o antiteză exemplară între *Pururi tânăr, înfășurat în pixeli*, volumul lui Cărtărescu, și *Omul recent* de Patapieviți, care trasa, în fond, opoziția dintre unii, dacă nu majoritatea termenilor enumerați de Lefter și, între altele, retorica anti-PC și constelația de atitudini politice reacționare, câteodată fascistoide, de care vorbești”. Vezi Mihai Iovănel, Christian Moraru, „Corectitudinea politică între realitate și fetiș”, *Euphorion*, nr. 4 (2019). Online: <https://revista-euphorion.ro/author/mihai-iovanel-si-christian-moraru/>. Accesat pe 10 august 2021.
8. De altfel, mare parte din discuțiile despre „corectitudinea politică” au plecat de la deciziile unor companii ca Netflix.
9. Aici și Iovănel discută mutația bizară pe care o au ideile de stânga în spațiul românesc, unde populează principiile liberalilor în multe locuri. „mai mult, deși în mod limpede ceea ce se înțelege prin «corectitudine politică» ține de stânga, asumarea ei se face în România prin eludarea spectrului sesizat ca infamant. Această mistificare genealogică (tactică sau substanțială) este generală: de la feminismul Mihaelei Miroiu la ecologism, toate aceste ideologii capătă o formă de dreapta anticomunistă”. Iovănel, *Istoria*, 42.
10. Costi Rogozanu, „Când totul e pierdut, ai grijă să cazi cu stil. Istoria lui Iovănel: note, completări, provocări”, *Transilvania*, nr. 7-8 (2021): 67-79.
11. Mihai Iovănel, *Ideologiile literaturii în postcomunismul românesc* (București: Muzeul Național al Literaturii Române, 2016).
12. Raluca Dună, „Mărfarul, personalul și fetișul”, *Observator Cultural*, nr. 1067, 25 iunie 2021. Online: <https://www.observatorcultural.ro/articol/marfarul-personalul-si-fetisul/>; Șerban Axinte, „O tentativă de reideologizare a literaturii”, *Observator Cultural*, nr. 1067, 25 iunie 2021. Online: <https://www.observatorcultural.ro/articol/o-tentativa-de-reideologizare-a-literaturii/>; Ion Simuț, „O istorie ideologică, progresistă, douămiistă”, *Observator Cultural*, nr. 1067, 25 iunie 2021. Online: <https://www.observatorcultural.ro/articol/o-istorie-ideologica-progresista-douamiista/>.
13. „În timp ce în viața obișnuită orice băcan știe foarte bine să deosebească între ceea ce pretinde cineva a fi și ceea ce este el în realitate, istoriografia noastră nu a ajuns încă la această cunoaștere banală. Ea crede pe cuvânt tot ce spune și ce își închipuie despre ea însăși orice epocă. [...] Această metodă de cercetare istorică [...] și cauza pentru care ea a dominat [...] trebuie să fie explicate prin legătura ei cu iluziile ideologilor în genere, de pildă cu iluziile juriștilor, ale oamenilor politici (inclusiv oamenii de stat practicieni), prin închipuirile și denaturările dogmatice ale acestor indivizi. Poziția lor în viața practică, ocupația lor și diviziunea muncii explică cât se poate de simplu această metodă”. Karl Marx, Friedrich Engels, *Ideologia germană*, în Karl Marx, Friedrich Engels, *Opere*, vol. III (București: Editura Politică, 1958), 50-51. Vezi Iovănel, *Ideologiile*, 9.
14. Iovănel, *Ideologiile*, 11.
15. Exemplul cel mai la îndemână pentru a explica această „frică de ideologie” este chiar construirea unui concept de către mediile conservatoare, acela al „ideologiei de gen”, care ar reprezenta un pericol datorită intenției ei de a modifica realitatea stabilă a ordinii sociale patriarhale. Aici și vocile mai moderate au preluat conceptul în ultimii ani, declarând, de exemplu, că sunt de acord cu feminismul, atâta vreme cât nu devine o „ideologie”. Contextul acestei reacții are însă explicații mult mai complexe, plecând de la campaniile „anti-gender”, explicate pe larg în Oana Băluță, „Egalitatea de gen. Politici publice sau un câmp de luptă discursiv și politico-religios?”, *Transilvania*, nr. 11-12 (2020): 18-33.
16. Discuția se referă la sintagma propusă de Harold Bloom. Termenul a fost folosit inițial de Paul Ricoeur pentru a descrie „școala” circumscrișă

- de „hermeneutica suspiciunii”, prin Marx, Freud și Nietzsche, iar Bloom l-a preluat pentru a descrie o „școală a resentimentului” ce se forma prin intervențiile French Theory: „The idea of a suspicious hermeneutics can look like an unwarranted personalisation of scholarly work, one that veers uncomfortably close to Harold Bloom’s tirades against the “School of Resentment” and other conservative complaints about literary studies as a hot-bed of paranoia, kill-joy puritanism, petty-minded pique, and defensive scorn. Moreover, the anti-humanist rhetoric of much literary theory—its resolute focus on transpersonal and usually linguistic structures of determination—proved inhospitable to any serious reflections on attitude, disposition, or affective stance”. Rita Felski, „Critique and the Hermeneutics of Suspicion”, *Media/Culture Journal*, 15, no. 1 (2011). <https://doi.org/10.5204/mcj.431>.
17. Iovănel, *Istoria*, 10.
 18. Teodora Dumitru, *Modernitatea politică și literară în gândirea lui E. Lovinescu* (București: Editura Muzeul Literaturii Române, 2016), 132.
 19. Teodora Dumitru, „Social Class Difference and the Evolution of Romanian Literature from Lovinescu’s Perspective (1924-1929)”, în *Ruralism and Literature in Romania*, ed. Ștefan Baghiu, Vlad Pojoga și Maria Sass (Berlin: Peter Lang, 2019), 205-219. Vezi și Teodora Dumitru, „Conceptul lovinescian de «intelectualizare» a literaturii față cu ipoteza postbelică a țărânului «intelectualizat»”, *Transilvania*, nr. 2 (2021), 31-50.
 20. Ideea este propusă și de Iovănel, care conștient de această imposibilitate tehnică, afirmă că „în ciuda clișeelelor construite în critica postbelică cu privire la autonomia esteticului «apărată» de critici precum Lovinescu și Călinescu (considerați, după Maiorescu, verigile imediat următoare ca importanță în tradiția autonomismului estetic românesc), aceștia au fost doar sporadic autonomiști și au operat cu concepte de rasă, etnic și național”. Iovănel, *Istoria*, 91.
 21. „Felul în care invoc materialismul (post)marxist are și o rațiune polemică explicită. Acest model asumat ideologic este aproape absent din critica română a ultimelor decenii. O versiune foarte primitivă a marxismului, manifestată sub forma realismului socialist, a deținut un rol hegemonic în anii 1948-1964, lungul prim deceniu de comunism din România. Dintre criticii din această perioadă, unii au reușit de-a lungul anilor ’60-’80 să producă pagini sofisticate de critică marxistă: Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Tertulian, Paul Georgescu, Paul Cornea, Z. Ornea. [...] Însă critica lor a ocolit, în general, literatura contemporană. După cum am sugerat, o istorie marxistă a literaturii contemporane ducea automat la o presetare propagandistică: dincolo de clișeele oficiale din documentele de partid, comunismul real nu permitea o privire critică asupra sa. Generațiile ulterioare de critici și istorici literari au respins, în general, marxismul, atât în anii ’70-’80 (ultimile două decenii de comunism), cât și în deceniile de după căderea comunismului în 1989”. Iovănel, *Istoria*, 13.
 22. Florin Poenaru, „Istoria lui Iovănel – epitaful optzecismului”, *CriticAtac*, 14 mai 2021. Online: <http://www.criticatac.ro/istoria-lui-iovanel-un-eveniment/>.
 23. Dan Neuman, „Contemporaneitatea literaturii – o chestiune de metodă”, *Transilvania*, nr. 7-8 (2020): 90-102.
 24. „Ea se concentrează pe respingerea teoriilor concurente elaborate după 1989 în spațiul local, de la Sorin Adam Matei, Ciprian Șiulea, Vasile Emu până la Cornel Ban sau Ovidiu Țichindeleanu. Într-un stil abraziv și polemic, Cistelecan demască pe rând formele de interpretare neoconservatoare, idealiste, culturaliste, comunitare, decoloniale etc. care se înfățișează ca teorii explicative în câmpul progresist. Nu se uită nici pe sine, făcându-și autocritica pentru structuralismul idealist lacanian-marxist întrebunțat în volumul său de debut *Viața ca film porno. Protocoalele Lacan* (2007)”. Iovănel, *Istoria*, 57.
 25. *Ibid.*, 74.
 26. Iovănel, *Istoria*, 111. Vezi și Teodora Dumitru, „De la anticomunism de principiu la anticapitalism pragmatic”, *Transilvania*, nr. 3 (2019): 1-7.
 27. Dar în fiecare domeniu al teoriei literare există o nișă mai marxistă decât celelalte. Un exemplu concret e chiar sciziunea în interiorul studiilor *world literature*, unde direcția impusă de David Damrosch s-a văzut în ultimii ani contestată de cea din jurul WReC. Vezi răspunsul celor de la WReC în urma reținerilor de a apela la interpretarea troțkistă a modernității în paradigma „combined and uneven”, aduse de Damrosch și alții. Vezi „WReC’s Reply”, *Comparative Literature Studies* 53, No. 3 (2016), pp. 535-550. Discuția a plecat de la publicarea cărții semnate de WReC (Warwick Research Collective), *Combined and Uneven. Towards a New Theory of World-Literature* (Liverpool: Liverpool University Press, 2015).
 28. Discuțiile despre cercetările de tip Distant Reading pot fi urmărite în spațiul românesc încă din anii 2014-2015. În acest sens vezi Mihaela Ursa, „Is Romanian Culture Ready for the Digital Turn?”, *Meta-critic Journal for Comparative Studies and Theory* 1, nr. 1 (2015): 80-97; Alex Goldiș, „Digital Humanities – o nouă paradigmă teoretică?”, *Transilvania*, nr. 12 (2014). Câteva din articolele cele mai importante de introducere despre moretti ar fi Andrei Terian, „Studiile literare după Moretti”, prefață la Franco Moretti, *Grafice, hărți, arbori: literatura văzută de departe*, traducere de Cristian Cercel (Cluj-Napoca: Tact, 2016). Călin Teuțișan, „The Planet of Literature: Franco Moretti’s Neo-Perspectivist Method”, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai-Philologia* 61, nr. 1 (2016): 95-109; Maria Tereza David, „Franco Moretti-despre supraviețuirea literară. Analiză și explorare”, *Transilvania*, nr. 6 (2017): 42-47. Despre utilizarea efectivă a Distant Readingului în spațiul românesc, vezi Mihnea Bălci, „Studii cantitative recente în spațiul românesc. Între analiză instituțională și problema traducerilor”, *Transilvania*, nr. 2 (2019): 11-18; Alexandru Văsieș, „De la close reading la distant reading. Mutații ale studiilor comparatiste”, *Transilvania*, nr. 8 (2017): 10-14. Două sinteze ale fenomenului în spațiul românesc pot fi găsite în Daiana Gărdan, Emanuel Modoc, „Mapping Literature Through Quantitative Instruments. The Case of Current Romanian Literary Studies”, *Interlitteraria* 25, nr. 1 (2020): 52-65;
 29. Unde „formalismul cantitativ” este esențial pentru înțelegerea dinamicii formelor literare ca abstracțiuni sociale.
 30. Vezi, de exemplu, felul în care poziția în câmpul literar este trecută în contul „fetișului mărfii” în poate cel mai „marxist” capitol al *Istoriei*: „Fetișismul mărfii”. Aici Iovănel își propune să arate cum anume lectura lui ideologică poate decoda până și gesturi cu aparențe inofensive ideologic: „Pentru a înțelege mai bine cum acționează fetișismul este utilă observarea scrierilor lui Mircea Cărtărescu, unul dintre cei mai importanți autori români din ultima jumătate de secol. La prima vedere, Cărtărescu nu pare a fi autorul unei literaturi care se conformează unei scheme ideologice; literatura lui are o redundanță remarcabilă care face ca primele scrieri, tipărite în comunism, să le fi prefigurat pe cele editate în postcomunism. [...] Cum pot fi explicate toate acestea? În primul rând, corelația dintre bază și suprastructură nu este niciodată instantanee”. *Istoria*, 109.

31. Așa cum menționează și în *Istorie*, Iovănel a lucrat la *Dicționarul General al Literaturii Române și Cronologia Vieții Literare Românești*, două instrumente de sinteză esențiale pentru arhivarea dezbaterilor literare și a profilurilor care construiesc literatura română.
32. Unele astfel de volume, publicate în limba engleză, sunt des confundate cu *istorii* deși nu au pretenția să fie așa ceva. Cel mai interesant caz este cel al volumului Mircea Martin, Christian Moraru, Andrei Terian (eds.), *Romanian Literature as World Literature* (New York: Bloomsbury, 2017), tratat de istoricii literari în cronici de întâmpinare drept istorie incompletă sau prea selectivă.
33. Cistelean, *De la stânga la stânga*, 106.
34. Vezi Ioana Macrea Toma, *Privileghiul. Instituții literare în comunismul românesc* (Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2009).
35. Excepții există, desigur, începând cu Martin, Moraru și Terian (eds.), *Romanian Literature as World Literature* și ajungând până la Alexandru Matei, Christian Moraru și Andrei Terian (eds.), *Theory in the Post Era. A Vocabulary for the 21st-Century Conceptual Commons* (New York: Bloomsbury, 2021).
36. Vezi analiza lui Cosmin Borza din acest număr. Cosmin Borza, „Canonul occidental din *Istoria literaturii române contemporane: 1990-2020* de Mihai Iovănel”, *Transilvania*, nr. 7-8 (2021): 123-127.
37. Ștefan Baghiu, „Literatura contemporană – un termen umbrelă?”, în *Antologiile revistei „Cultura”* coordonator general Angela Martin, vol. II : *Dosare tematice 2016-2017. Literatură, artă, societate*, volum coordonat și prefațat de Ștefan Baghiu și Cosmin Borza (București: Editura Muzeul Literaturii Române, 2018), 155-156.
38. Discutând autonomia esteticului, Christian Moraru face în eseu său din acest număr o observație extrem de importantă: anume, faptul că generația 60 s-a unit cu generația 80 într-o prelungire a vieții autonomismului. Vezi Christian Moraru, „Literary Historiography as Event: Mihai Iovănel’s *History of Contemporary Romanian Literature: 1990-2020*”, *Transilvania*, nr. 7-8 (2021): „Indeed, left to their devices, the 1960s elders and backers of the 1980s Young Turks breathed new life into this delusion. In the process, they «fetishized» an entire way of dealing with literature, then literature itself, and the national canon altogether (105), whose self-professedly aesthetic, culturally aseptic, and «apolitical» reading has become de rigueur”.
39. „Se numește *Istoria literaturii române contemporane* ca omagiu adus lui E. Lovinescu, care a publicat două istorii cu acest titlu, dar și pentru a repara o neînțelegere cu privire la ceea ce se înțelege azi prin «literatură contemporană». [...] Publicându-și *Istoria literaturii române contemporane* (1926-1929), E. Lovinescu se oprea doar la literatura de după 1900, refuzând să trateze scriitorii din generațiile mai vechi, chiar dacă aceștia continuaseră, precum I. Slavici (1848-1925), să scrie și să publice. Iar G. Călinescu, în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941), deși își propunea mult mai mult decât o istorie a literaturii contemporane, mergea cu selecția până în preția publicării cărții sale.”
40. Andrei Terian, „Istoria și preistoria literaturii române contemporane”, *Cultura*, nr. 12 (568), 23 martie 2017.
41. Dinu Guțu, Costi Rogozanu, “Podcast TLTXT #2/ ‘A scris Iovănel despre mine?’ Cu Mihai Iovănel,” May 10, 2021. <https://tlxt.ro/articol/podcast-mihaiiovanel/>. Accesat pe 15 august 2021.
42. Vezi Moraru, “Literary History as Event”: “The breakpoint—the event—would have been anticipated by writers across recent generations. I write «breakpoint», but again, this does not look, at this juncture at least, as a clean break. After all, there is hardly any in cultural history. Here too, continuities exist. Nonetheless, the shift, still underway, is dramatic, and its cultural dominant and main vehicle are, as Iovănel shows, postmillennial. Its main critics and theorists are postmillennial also. They are those who felt early on the same postmodern fatigue sensed and resented elsewhere as well and have articulated in response critiques not only of postmodernism but also of broader periods and movements and entrenched aesthetic and political positions in Romanian literary culture.”

Bibliography:

- Axinte, Șerban. “O tentativă de reideologizare a literaturii” [A Tentative to Re-ideologize Literature]. *Observator Cultural*, no. 1067, June 25, 2021. Online: <https://www.observatorcultural.ro/articol/o-tentativa-de-reideologizare-a-literaturii/>.
- Baghiu, Ștefan. “Independenții dependenți” [The Dependent Independents]. In *Hipsteri, bobos și clase creative*, edited by Dinu Guțu și Ciprian State. Chișinău: Cartier, 2019.
- Baghiu, Ștefan. “Literatura contemporană – un termen umbrelă?” [Contemporary Literature – An Umbrella Term?]. In *Antologiile revistei Cultura*, edited by Angela Martin, vol. II: *Dosare tematice 2016-2017. Literatură, artă, societate*, edited by Ștefan Baghiu și Cosmin Borza, 155-156. Bucharest: Editura Muzeul Literaturii Române, 2018.
- Bălci, Mihnea. “Studii cantitative recente în spațiul românesc. Între analiză instituțională și problema traducerilor” [Recent Quantitative Studies in the Romanian Space]. *Transilvania*, no. 2 (2019): 11-18.
- Băluță, Oana. “Egalitatea de gen. Politici publice sau un câmp de luptă discursiv și politico-religios?” [Gender Equality. Public Policies or Political and Religious Discursive Battlefield?]. *Transilvania*, no. 11-12 (2020): 18-33.
- Borza, Cosmin. “Canonul occidental din *Istoria literaturii române contemporane: 1990-2020* de Mihai Iovănel” [The Western Canon in The History of Romanian Contemporary Literature: 1990-2020 by Mihai Iovănel]. *Transilvania*, no. 7-8 (2021): 123-127. <https://doi.org/10.51391/trva.2021.07-08.14>.
- Cistelean, Alex. *De la stânga la stânga. Lecturi critice în câmpul progresist* [From Left to Left: Critical Readings of the Progressive Field]. Cluj-Napoca: Tact, 2019.
- David, Maria Tereza. “Franco Moretti-despre supraviețuirea literară. Analiză și explorare.” *Transilvania*, no. 6 (2017): 42-47.
- Dumitru, Teodora. “Conceptul lovinescian de «intelectualizare» a literaturii față de ipoteza postbelică a țaranului «intelectualizat»” [Lovinescu’s Concept of Literature “Intellectualization” Against the Post-War Hypothesis of the “Intellectualized” Peasant]. *Transilvania*, no. 2 (2021): 31-50.
- Dumitru, Teodora. “De la anticomunism de principiu la anticapitalism pragmatic” [From Theoretical Anti-Communism to Pragmatic Anti-Capitalism: Romanian Literary Magazines Between 1990 and 1993]. *Transilvania*, no. 3 (2019): 1-7.
- Dumitru, Teodora. “Social Class Difference and the Evolution of Romanian Literature from Lovinescu’s Perspective (1924-1929).” In *Ruralism*

- and *Literature in Romania*, edited by Ștefan Baghiu, Vlad Pojoga, and Maria Sass, 205–219. Berlin: Peter Lang, 2019.
- Dumitru, Teodora. *Modernitatea politică și literară în gândirea lui E. Lovinescu* [The Political and Literary Modernity in E. Lovinescu's Thought]. Bucharest: Editura Muzeul Literaturii Române, 2016.
- Dună, Raluca. "Mărfarul, personalul și fetișul" [Mărfarul, Personalul, and the Fetish]. *Observator Cultural*, no. 1067, June 25, 2021. Online: <https://www.observatorcultural.ro/articol/marfarul-personalul-si-fetisul/>.
- Felski, Rita. "Critique and the Hermeneutics of Suspicion." *Media/Culture Journal* 15, no. 1 (2011). <https://doi.org/10.5204/mcj.431>.
- Fisher, Mark. *Capitalist realism. Is there no alternative?*. London: Zero Books, 2009.
- Gârdan, Daiana, and Emanuel Modoc. "Mapping Literature Through Quantitative Instruments. The Case of Current Romanian Literary Studies." *Interlitteraria* 25, no. 1 (2020): 52–65.
- Goldiș, Alex. "Digital Humanities – o nouă paradigmă teoretică?" [Digital Humanities – A New Theoretical Paradigm?]. *Transilvania*, no. 12 (2014).
- Guțu, Dinu, and Costi Rogozanu. "Podcast TLTX #2/ 'A scris Iovănel despre mine?' Cu Mihai Iovănel" [Podcast TLTX #2/ "Did Iovănel Write About Me?"]. May 10, 2021. <https://tltx.ro/articol/podcast-mihaiiovanel/>.
- Iovănel, Mihai, and Christian Moraru. "Corectitudinea politică între realitate și fetiș" [Political Correctness Between Reality and Fetish]. *Euphorion*, no. 4 (2019). Online: <https://revista-euphorion.ro/author/mihai-iovanel-si-christian-moraru/>.
- Iovănel, Mihai. *Istoria literaturii române contemporane: 1990-2020* [The History of Contemporary Romanian Literature: 1990-2020]. Iași: Polirom, 2021.
- Iovănel, Mihai. *Ideologiile literaturii în postcomunismul românesc* [The Ideologies of Literature in Romanian Postcommunism]. Bucharest: Muzeul Național al Literaturii Române, 2016.
- Macrea Toma, Ioana. *Privileghiul. Instituții literare în comunismul românesc* [Privilegientia. Literary Institutions in Romanian Communism]. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2009.
- Martin, Mircea, Christian Moraru, and Andrei Terian, eds. *Romanian Literature as World Literature*. New York: Bloomsbury, 2017.
- Marx, Karl, and Friedrich Engels. *Ideologia germană* [The German Ideology]. In Karl Marx, Friedrich Engels, *Opere*, vol. III. Bucharest: Editura Politică, 1958.
- Matei, Alexandru, Christian Moraru, and Andrei Terian, eds. *Theory in the Post Era. A Vocabulary for the 21st-Century Conceptual Commons*. New York: Bloomsbury, 2021.
- Moraru, Christian. "Literary Historiography as Event: Mihai Iovănel's *History of Contemporary Romanian Literature: 1990-2020*." *Transilvania*, no. 7-8 (2021): 1-13. <https://doi.org/10.51391/trva.2021.07-08.01>.
- Neuman, Dan. "Contemporaneitatea literaturii – o chestiune de metodă" [The Contemporaneity of Literature – A Matter of Method]. *Transilvania*, no. 7-8 (2020): 90–102. <https://doi.org/10.51391/trva.2021.07-08.10>.
- Poenaru, Florin. "Istoria lui Iovănel – epitaful optzecismului" [Iovănel's History – The Epitaph of the 80s]. *CriticAtac*, May 14, 2021. Online: <http://www.criticatac.ro/istoria-lui-iovanel-un-eveniment/>.
- Poenaru, Florin. *Locuri comune. Clasă, anticomunism, stânga* [Common Places. Class, Anticommunism, Left]. Cluj-Napoca: Tact, 2017.
- Pojoga, Vlad. "Operaționalizarea experimentului în critica literară românească" [The Operationalization of Experiment in Romanian Literary Criticism]. *Transilvania*, no. 7-8 (2021): 144–152. <https://doi.org/10.51391/trva.2021.07-08.18>.
- Rogozanu, Costi. "Când totul e pierdut, ai grijă să cazi cu stil. Istoria lui Iovănel: note, completări, provocări" [When everything's lost, try to fall with grace. Iovănel's *History*: notes, additions, challenges]. *Transilvania*, no. 7-8 (2021): 67–79. <https://doi.org/10.51391/trva.2021.07-08.08>.
- Rogozanu, Costi. *Epoca de mijloc* [The Middle Epoch]. Cluj-Napoca: Tact, 2019.
- Simuț, Ion. "O istorie ideologică, progresistă, douămiistă", *Observator Cultural*, nr. 1067, June 25, 2021. Online: <https://www.observatorcultural.ro/articol/o-istorie-ideologica-progresista-douamiista/>.
- Stan, Adriana. "Arheologii ale prezentului în Istoria literaturii române contemporane: 1990-2020" [Archaeologies of the Present in The History of Contemporary Romanian Literature: 1990-2020]. *Transilvania*, no. 7-8 (2021): 61–66. <https://doi.org/10.51391/trva.2021.07-08.07>.
- Șimonca, Ovidiu. "GDS: cine trânteste ușa, cine stinge lumina?" [GDS: who slams the door, who turns off the light?]. *Observator Cultural*, no. 990 (2019). Online: <https://www.observatorcultural.ro/articol/gds-cine-trinteste-usa-cine-stinge-lumina/>.
- Terian, Andrei. "Istoria și preistoria literaturii române contemporane" [The History and Prehistory of Contemporary Romanian Literature]. *Cultura*, no. 12 (568), March 23, 2017.
- Terian, Andrei. "Studiile literare după Moretti" [Literary Studies after Moretti]. In Franco Moretti, *Grafice, hărți, arbori: literatura văzută de departe* [Graphs, Maps, Trees]. Translated by Cristian Cercel. Cluj-Napoca: Tact, 2016.
- Teuțișan, Călin. "The Planet of Literature: Franco Moretti's Neo-Perspectivist Method." *Studia Universitatis Babeș-Bolyai-Philologia* 61, no. 1 (2016): 95–109.
- Ursa, Mihaela. "Is Romanian Culture Ready for the Digital Turn?." *Metacritic Journal for Comparative Studies and Theory* 1, no. 1 (2015): 80–97.
- Văsieș Alexandru. "De la close reading la distant reading. Mutații ale studiilor comparatiste" [From Close Reading to Distant Reading]. *Transilvania*, no. 8 (2017): 10–14.
- WReC. "WReC's Reply." *Comparative Literature Studies* 53, no. 3 (2016): 535–550.
- WReC. *Combined and Uneven. Towards a New Theory of World-Literature*. Liverpool: Liverpool University Press, 2015.

Acknowledgement: "This project has received funding from the European Research Council (ERC) under the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme (grant agreement No 101001710)".

